

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Козак Ю.Г.

“ ___ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини»

на тему: **«Удосконалення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС»**

Виконавець:

студентка факультету міжнародної
економіки, гр.64

Жукова Катерина Сергіївна

/підпис/

Науковий керівник:

канд. економ. наук, доцент
Уханова Інна Олегівна

/підпис/

ОДЕСА – 2019

АНОТАЦІЯ

Жукова К.С., «Удосконалення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС»,
кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності
292 «Міжнародні економічні відносини» за магістерською програмою
«Міжнародні економічні відносини»,
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є експортно-імпортні операції Приморського субрегіону України. У роботі розглядаються сутність та особливості експортно-імпортної діяльності регіону, визначається головні чинники, що мають вплив на розвиток експортно-імпортної діяльності регіону, методичні підходи оцінки експортно-імпортних операцій регіону.

Проаналізовано географічну та товарну структуру зовнішньої торгівлі Приморського субрегіону України, розраховано показники структури та динаміки експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону, здійснено аналіз чинників, що впливають на здійснення експортно-імпортної діяльності.

Вироблено організаційні заходи вдосконалення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України. Запропоновано заходи з розбудови логістичної складової забезпечення експортно-імпортної діяльності, розроблено заходи щодо оптимізації експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України, зокрема шляхом диверсифікації ринків збуту та виробництва, використання можливостей географічного положення.

Ключові слова: експортно-імпортні операції, зона вільної торгівлі, експорт, імпорт, інтеграція, диверсифікація експортно-імпортних операцій.

ANNOTATION

Zhukova K.S., "Improvement of export-import operations of the Maritime Subregion of Ukraine under the conditions of free trade zone with the EU",
thesis for Master degree in specialty 292 «International economic relations» under the program
«International economic relations»,
Odessa National Economic University
Odessa, 2019

The Master's qualification work consists of three sections. The object of the study is the export-import operations of the Maritime Subregion of Ukraine. The essence and peculiarities of export-import activity of the region are considered in the work, the main factors influencing the development of export-import activity of the region, methodical approaches of evaluation of export-import operations of the region are determined.

The geographical and commodity structure of the foreign trade of the Primorsky Sub-region of Ukraine is analyzed, the indicators of the structure and dynamics of export-import operations of the Primorsky Sub-region are calculated, the factors influencing the export-import activity are analyzed.

Organizational measures of improvement of export-import operations of the Primorsky Subregion of Ukraine are made. Measures to develop a logistical component of export-import support were proposed, and measures were taken to optimize the export-import operations of the Primorsky Sub-region of Ukraine, in particular through diversification of markets for production and production, utilization of geographical location opportunities.

Keywords: export-import operations, free trade area, export, import, integration, diversification of export-import operations.

ЗМІСТ

	Стор
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАХОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ СУБРЕГІОНУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ	7
1.1. Сутність, чинники та особливості здійснення експортно - імпорتنих операцій регіону	7
1.2. Регулювання експортно-імпорتنих операцій регіонів в умовах дії зони вільної торгівлі.....	16
1.3. Методи оцінки експортно-імпорتنих операцій регіону.....	26
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРИМОРСЬКОГО СУБРЕГІОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС	35
2.1. Загальна характеристика Приморського субрегіону України як суб'єкту зовнішньоторговельної діяльності.....	35
2.2. Аналіз динаміки та структури експортно-імпорتنих операцій Приморського субрегіону України в умовах поглиблення торговельних зв'язків ЄС.....	42
2.3. Аналіз чинників, що впливають на здійснення експортно-імпорتنих операцій Приморського субрегіону України в умовах дії ЗВТ з ЄС.....	53
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПРИМОРСЬКОГО СУБРЕГІОНУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ЗВТ З ЄС	59
3.1. Організаційно-економічні заходи розвитку експортно-імпорتنих операцій Приморського субрегіону України в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС.....	59
3.2. Товарна та географічна диверсифікація торгівлі Приморського субрегіону України з країнами ЄС, як захід удосконалення експортно-імпорتنих операцій.....	75
Висновки до розділу 3	87
ВИСНОВКИ	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	93

ВСТУП

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Роль регіонів як окремих суб'єктів зовнішньої торгівлі все більше зростає в той час як на світовому просторі активізуються та поглиблюються процеси регіоналізації та глобалізації. Активна економічна взаємодія українських регіонів із іншими зовнішньоторговельними суб'єктами світу змушує займатися пошуком шляхів, спрямованих на те щоб знижувати витрати, підвищувати продуктивність праці, підтримувати рівень міжнародної конкурентоспроможності національних товарів. Експортно-імпортні операції з зарубіжними партнерами стають потужним імпульсом розвитку регіональної економіки. На протязі останніх років обсяги експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України демонструють негативні тенденції. Саме тому зараз підвищується актуальність європейського вектору інтеграції України. Особливо в умовах дії Зони вільної торгівлі з ЄС, особливо слід наголосити на ролі областей, що належать до Приморського субрегіону - вони мають великий потенціал, який до сьогодні використовується не повним чином, а розвиток цього потенціалу має позитивно вплинути на економіку країни в цілому. Активізація та удосконалення експортно-імпортних операцій субрегіону повинна підвищити не лише соціально-економічні показники його розвитку, але й макроекономічні показники України в цілому.

Метою написання кваліфікаційної роботи магістра є аналіз стану експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України та обґрунтуванні напрямів їх удосконалення в умовах дії ЗВТ з ЄС.

Для досягнення головної мети потрібно вирішити наступні **завдання**:

- розкрити сутність, чинники та особливості здійснення експортно -імпортних операцій регіону;
- визначити головні способи регулювання експортно-імпортних операцій регіонів в умовах дії інтеграційних умов;

- дослідити методи оцінки експортно-імпортних операцій регіону
- проаналізувати динаміку та структуру експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України;
- проаналізувати чинники що впливають на здійснення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону;
- виробити організаційно-економічні заходи розвитку експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України, в умовах дії зони вільної торгівлі з ЄС
- запропонувати заходи з удосконалення експортно-імпортової діяльності Приморського субрегіону.

Об'єктом дослідження виступають експортно-імпортової операції Приморського субрегіону України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади удосконалення експортно-імпортової операції Приморського субрегіону України як суб'єкту, що здійснює торгівлю в умовах дії ЗВТ з ЄС.

При написанні роботи використано загальнонаукові та спеціальні **методи**: узагальнення та синтезу, порівняльного, статистичного та економічного аналізу, графічні методи, SWOT-аналіз. Робота здійснена з використанням офісного пакету MS Office – Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Для написання роботи було використано монографічну літературу, наукові публікації у періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій. Використано наукові праці провідних авторів, таких як Ю.Г. Козак, А.П. Румянцев, Є.В. Савельєв А.П. Румянцев, R. Hausmann. Теоретико-методичні аспекти оцінювання експортного потенціалу на макро, мезо- та мікрорівнях є предметом досліджень Т.М. Мельник С.С. Кузьменко К.Е. Решетняк та інших. Інформаційно-довідковою базою є нормативно-правові акти України, аналітичні та статистичні матеріали Державної служби статистики України, електронні ресурси.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи опубліковано статтю на тему «Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку зовнішньої торгівлі Українського Причорномор'я» на Всеукраїнському форумі з проблем міжнародних економічних відносин «Проблеми розвитку малих відкритих економік» (м.Житомир, 2018 р.), обсяг 0,3 авт.арк. та викладено доповідь «Аналіз географічної та товарної структури зовнішньої торгівлі Українського Причорномор'я» на Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Глобальні та регіональні аспекти інноваційного розвитку економіки» (м.Одеса, 2019 р.).

Практичне значення результатів відображається в наданні рекомендацій щодо удосконалення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел кількістю 67 найменувань. Основний текст викладено на 89 сторінках.

ВИСНОВКИ

У результаті аналізу широкого спектра теоретичних та аналітичних джерел щодо проблеми удосконалення експортно-імпортних операцій Приморського субрегіону України зробимо такі висновки:

Зовнішньоторговельна діяльність – це діяльність національних суб'єктів господарювання, спрямована на реалізацію продукції, послуг, робіт, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав на світовому ринку, а також допоміжні послуги, що забезпечують їх реалізацію. В Україні зовнішньоекономічна діяльність регулюється Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991р. та Господарським кодексом України (розділ VII). Вона здійснюється в певній організаційній формі, яка залежить від рівня економічної системи. Регіон може бути особливим суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності тільки за умови володіння цілісністю, яка характеризується єдністю його різних сторін: природно-географічних умов, економічної, соціальної, культурної та інституціональної сфер

Зовнішня торгівлі складається із двох зустрічних потоків – експорту (продаж вітчизняних товарів закордон) та імпорту (купівля іноземних товарів та їх реалізація на національному ринку). Крім того, зовнішньоторговельні операції поділяються на товарні операції, надання послуг та операції з інтелектуальною власністю.

Стан та розвиток експортно-імпортні операцій піддається впливу різноманітних чинників. Існує декілька класифікацій таких чинників. В вітчизняній практиці розрізняють економічні, політичні, соціальні, територіально- географічні, науково-технічні та екологічні фактори впливу. Також важливими є обсяг прямих інвестицій, курс національної валюти та рівень економічної інтеграції з іншими країнами. На сьогодні актуальним аспектом є підписання Угоди про асоціацію з ЄС та створення Зони Вільної Торгівлі.

Експортно-імпортні операції з погляду предмета зовнішньоекономічного договору (контракту) можна розділити на три групи: операції з руху товарів; операції з надання робіт і послуг; операції з руху капіталів. Можна зробити висновок, що домінуючими об'єктами експортно-імпортних операцій є матеріально-речовинна продукція, роботи й послуги, включаючи результати виробничої й науково-технічної співпраці, що здобувають при обміні вартість, тобто стають товаром. При цьому під товаром розуміється будь-яке спонукуване й нерухоме майно, роботи й послуги, що є предметом зовнішньоекономічного договору (контракту)

Вид зв'язку між експортером (постачальником) та імпортером (покупцем) визначає спосіб практичного здійснення конкретного виду постачань, який у міжнародній торговельній практиці називається "методом постачання". У міжнародній торгівельній практиці використовується два основних методи здійснення цих постачань: прямий і непрямий.

Операції з експортно-імпортним постачанням товарів необхідно класифікувати не тільки для розуміння їхньої економічної сутності, але й визначення системи об'єктів обліку, контролю й аналізу. В основу класифікації цих операцій покладені наступні ознаки: напрямок торгівлі; ступінь забезпечення виконання зовнішньоекономічного договору закупівлі-продажу товарів; способи розрахунків; організаційні форми торгівлі; види зв'язків із іноземними контрагентами.

Український Приморський субрегіон є одним із найрозвиненіших регіонів країни завдяки своєму потужному промислового та сільськогосподарському комплексам, вигідному географічному розміщенню з виходом до Чорного та Азовського морей, значному транспортно-розподільному, туристичному та рекреаційному потенціалам, що сприяють розвитку його зовнішньоекономічної діяльності.

Протягом останніх двох років спостерігається збільшення обсягів як експорту так і імпорту товарів та послуг в усіх областях Українського

приморського субрегіону. В 2018 році Об'єм експорту товарів Одеської області нараховує 1016,2 млн. дол. США та й збільшився з аналогічним періодом 2017 року на 24,2%.

Щодо географічної структури, в експорті Одеської та Миколаївської областей найбільшою є частка країн Азії, в Херсонській області – європейських країн. В структурі імпорту країни Європи займають перше місце в Миколаївській області, у той час як в Херсонській та Одеській областях лідирують країни Азії. Частка країн СНД помітно знижується протягом років як в імпорті, так і в експорті в усіх трьох областях, проте досі займає важливе місце.

Основними категоріями експорту регіону серед товарів є продукти рослинного походження, продукція хімічної промисловості, машини та обладнання, недорогоцінні метали, а також жири та олії. В структурі експорту послуг більше половини займають транспортні послуги, також помітне місце займають послуги з ремонту та в сфері обробної діяльності. Імпортує регіон переважно машини та обладнання, транспортні засоби, мінеральні продукти, полімерні матеріали та пластмаси, а також такі послуги як ділові, транспортні, фінансові та туристичні.

Зовнішньоторговельна діяльність є дуже важливою для економіки субрегіону. В Одеській та Миколаївській областях експортна та імпортна квоти є досить високими, їх економіки досить сильно залежать від зовнішньої торгівлі.

Щодо Херсонської області, вона в значно меншій мірі приймає участь в світовій торгівлі.

Проте, сьогодні існує ряд негативних чинників, що мають значний стримуючий вплив на експорт областей Приморського субрегіону, серед яких можна найважливішими є висока енерго- та матеріалоємність продукції, слабка підтримка банківським сектором підприємств, низький рівень впровадження інновацій, експорт переважно сировинної продукції, значний знос

інфраструктури регіону та основних фондів підприємств, низька інвестиційна привабливість регіону, недосконалість законодавства країни, недостатність знань та досвіду та висококваліфікованих кадрів в сільській місцевості, а також політична та економічна криза, погіршення економічних відносин з пострадянськими країнами та невідповідність вітчизняної продукції світовому рівню якості та сертифікації.

На сучасному етапі основними інструментами державної політики підтримки експортно-імпортних операцій мають бути стимулювання розвитку наукоємних та високотехнічних галузей економіки, виготовлення продукції з високою доданою вартістю, кредитування та страхування експорту, модернізація нормативно- правової бази, зменшення податкового тиску на підприємців, покращення інвестиційного клімату, приведення механізму сертифікації вітчизняної продукції до міжнародних стандартів. Крім того, важливим аспектом є підвищення рівня освіти та кваліфікації вітчизняних підприємців та фермерів, підтримка та допомога в участі в міжнародних проектах та грантах, покращення інформаційного забезпечення, а також розвиток транзитного та логістично- транспортного потенціалу регіону.

Головним напрямком розвитку експортно-імпортних операцій є подальше переорієнтування на європейські ринки, а також диверсифікація товарної структури експорту регіону та підтримка та розвиток виробництва продукції, для якої Європейський Союз надає нам квоти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большой энциклопедический словарь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vedu.ru/bigencdic>.
2. Офіційний сайт Верховної ради України. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/10965>
3. Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/mitni-rejimi-ta-ih-osoblivosti/62597.html>
4. Словник термінів, уживаних у чинному Законодавстві України [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://slovopedia.org.ua/48/53382/355648.html>
5. Сутність експортно-імпортних операцій та їхній вплив на організацію обліку [Електронний ресурс]– Режим доступу https://life-prog.ru/ukr/1_1571_sutnist-eksportno-importnih-operatsiy-ta-ihniy-h-vpliv-na-organizatsiyu-obliku.html
6. Бахарев М. В. Классификация факторов, влияющих на развитие ВЭД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elf.ucoz.net/KONF/IK_mart13/statja_dlja_internet_bakharev.pdf.
7. Слюсарева Л.В. Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності експортно-імпортних операцій. Проблеми управління експортно-імпортовою діяльністю : тези доповідей міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Львів 13 травня 2014 р., Львів, 2014. С. 88–89.
8. Хоменко Т.Ю., Круш П.В. Методичні підходи до оцінки ефективності управління зовнішньоекономічною діяльністю.[Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ela.kpi.ua/bitstream/-123456789/22596/1/2017-11_4-08.pdf (дата звернення 25.03.2019).
9. Торгівля з ЄС в рамках поглибленої та всеосяжної угоди про вільну торгівлю Роз'яснення переваг поглибленої та всеосяжної угоди про вільну

торгівлю (ЗВТ+) між Україною та ЄС Підготували Марк Хейліер та Валерій Пятницький

10. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

11. Митний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

12. Про Митний тариф України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584-18>

13. Hausmann R. Structural transformation and patterns of comparative advantage in the product space John F. Kennedy School of Government, Harvard University. URL: <http://www.ricardohausmann.com/public-cations.php> (дата звернення 25.03.2019).

14. Созанський Л.Й. Методичний підхід до інтегральної оцінки зовнішньоекономічної складової конкурентоспроможності промислового сектора економіки. Науковий вісник Мукачівського державного університету. 2016. Серія: Економіка. Випуск 2(6). С. 48–53.

15. Мельник Т.М. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. Міжнародна економічна політика. 2008. № 1–2 (8–9). С. 241–271.

16. Кузьменко С.С. Організація експортно-імпортних операцій на рівні підприємства та шляхи її удосконалення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com/5._NTSB_2007/Economics/20281.doc.htm (дата звернення 25.03.2019).

17. Решетняк К.Е. Експортно-імпортні операції як основа зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Управління розвитком. 2012. № 3. С. 30–32.

18. Гаценко А. Плюсы и минусы ассоциации Украины с ЕС / А. Гаценко // Комсомольская правда. – 2014. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kp.ua/economics/456933-pluisy-y-mynusy-assotsyatsyy-ukrayny-s-es>.

19. Горбач Л. М. Міжнародні економічні відносини: Підручник / Л. М. Горбач, О. В. Плотніков. – К.: Кондор, 2004. – 265 с.

20. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 16.01.2003 №436–IV. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

21. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=488>

22. Organisation for Economic Co-operation and Development International Merchandise Trade Statistics – Concepts and Definitions, United Nations, 1998, Series F, No. 52, Rev. 2, para. 111- 130. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=919>

23. Грицаенко Е. А. Некоторые аспекты внешней торговли регионов / Е.А. Грицаенко // Научный журнал КубГАУ. – 2006. – №21. – С. 401 – 416.

24. Гордополов В. Ю. Сучасний стан зовнішньоекономічної діяльності резидентів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5264>

25. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність (Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

26. Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>

27. Арапова О. Державне стимулювання експорту українських підприємств / О. Арапова, В. Песчанська, А. Смородінова // Науковий вісник ОНЕУ. – 2014. – № 9 (217). – С. 5-13.

28. Інформаційний ресурс thebalance [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.thebalance.com>
29. Словник термінів, уживаних у чинному Законодавстві України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/slovar/slovar.htm>
30. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність № 1724-VIII від 03.11.2016 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1724-19>
31. Закон України Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну від 22.12.1998 № 332-XIV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/332-14>
32. Кокушкина И. В. Международная торговля и мировые рынки: учеб. пособие / И. В. Кокушкина, М. С. Воронин. — СПб.: Техн. кн., 2007. — 599 с.
33. Дралин А. И. Международные экономические отношения: учеб. пособ. / А. И. Дралин, С. Г. Михнева. — [изд. 2-е, перераб. и доп.]. — Пенза: Информационно-издательский центр ПГУ, 2006. — 162 с.
34. Информационное агенство ТАСС. Соглашение об ассоциации между ЕС и Украиной. — 2014. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tass.ru/info/1064985>.
35. Жукова В.В. Анализ факторов, влияющих на устойчивое развитие региона / В.В. Жукова // Вестник Таганрогского института управления и экономики. — 2011. — №1.
36. Балабанов, И. Т. Внешнеэкономические связи: учеб. пособие / И.Т. Балабанов, А. И. Балабанов. — М.: Финансы и статистика, 2000. — 512 с.
37. Алимова О.О. Экспортний потенціал України: проблеми та перспективи реалізації / О. О. Алимова // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2013. — № 3.

38. Козак Ю. Г. Міжнародна торгівля: підручник / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, Н. С. Логвінова. – [вид. 5-те, перероб. та доп.]. – Київ-Катовіце-Краків: Центр учбової літератури, 2015. – 272с.
39. Кокушкина И. В. Международная торговля и мировые рынки: учеб. пособие / И. В. Кокушкина, М. С. Воронин. — СПб.: Техн. кн., 2007. – 599 с.
40. Колосова О. Державна допомога експорту / О.Колосова. – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/kolosova/article/21047.aspx>.
41. Кавун О. О. Індекс залучення України у світову торгівлю: реалії та перспективи / О. О Кавун // Ефективна економіка. – 2015. – №7.
42. Кальченко Т. В. Міжнародна торгівля: навч. посіб. / Т.В. Кальченко, Л. П. Петрашко, Т. М. Циганкова. — К.: КНЕУ, 2001. — 488 с.
43. Исабекова М. Региональная интеграция: плюсы и минусы / М. Исабекова, А. Н. Оспанова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NMIV_2013/Politologia/10_131873.doc.ht
44. Кузнецова Г.В. Международная торговля объектами интеллектуальной собственности / Г.В. Кузнецова // Российский внешнеэкономический вестник. – 2013. – №8. – С. 35-47.
45. Кулицький С. П. Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р. / С. П. Кулицький // Резонанс. – 2016. – № 3. – С. 3–17.
46. Михальчик Л. Ю. Проблеми у сфері державного регулювання експортної діяльності українських підприємств / Л. Ю. Михальчик, А. Ю. Борщ // Перспективні напрямки світової науки. – 2013. – Т. 2. – С. 47-50.
47. Міжнародна торгівля: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Барановська М. І. та ін.]; за редакцією Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, М. І. Барановської. – [вид. 4-те]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 441 с.

48. Огієнко А. В. Напрями формування дієвих складових розвитку зовнішнього середовища аграрних підприємств Миколаївської області / А. В. Огієнко // *Культура народів Причорномор'я*. — 2010. — № 177. — С. 24-27.
49. Осипов В. М. Пріоритети соціально-економічного розвитку Українського Причорномор'я в контексті новітньої регіональної політики / В. М. Осипов, О. А. Єрмакова // *Прометей: регіональний збірник наукових праць з економіки*. — 2014. — №2 (44). — С. 76-82.
50. Пилипенко О.Є. Перспективи розвитку експорту продукції сільського господарства і промисловості України на початку XXI століття / О. Є. Пилипенко // *Наукові праці НУХТ, Том 21*. — 2015. — №3. — С. 62-71.
51. Плюсы и минусы с ЕС. Доступно о Соглашении об ассоциации // *Харьковские известия*. — 2014. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://izvestia.kharkov.ua/on-line/politika/1159404.html>.
52. Показники зовнішньоторговельної діяльності [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://lektsiopedia.org/ukr/lek-4987.html>. 80
53. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 16.04.1991 №959–XII. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
54. Румянцев А. П. Зовнішньоекономічна діяльність: навч. посіб. / А. П. Румянцев, Н. С. Румянцева. — [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. — К.: Центр учбової літератури, 2012. — 296 с.
55. Савельєв Є. В. Міжнародна економіка: теорія міжнародної торгівлі і фінансів: Підручник / Є. В. Савельєв. — Тернопіль: Екон. думка, 2001. — 504 с.
56. Сорокин С. Л. Эффективность внешнеэкономической деятельности: понятие, измерение и оценка : моногр. / С. Л. Сорокин. — Гродно: ГрГУ, 2011. — 130 с.
57. Плюсы и минусы с ЕС. Доступно о Соглашении об ассоциации // *Харьковские известия*. — 2014. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://izvestia.kharkov.ua/on-line/politika/1159404.html>.

58. Варяниченко О. В. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб. / О. В. Варяниченко, Н. А. Навроцька, І. І. Павленко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 256 с.

59. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року. – Одеська обласна державна адміністрація. – 2015. – 66 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oda.odessa.gov.ua>.

60. Про зовнішньоекономічну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України, затверджений Верховною Радою України від 16.04.1991 №959–ХІІ. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

61. Юшина С.І. Визначення зовнішньоторговельної діяльності в українському законодавстві / С. І. Юшина // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 4. - С. 197-200.

62. Грицаенко Е. А. Некоторые аспекты внешней торговли регионов / Е.А. Грицаенко // Научный журнал КубГАУ. – 2006. – №21. – С. 401 – 416.

63. Міжнародна торгівля: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [Козак Ю. Г., Логвінова Н. С., Барановська М. І. та ін.]; за редакцією Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової, М. І. Барановської. – [вид. 4-те]. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 441 с.

64. Hanouz M. D., Thierry Geiger, Sean Doherty. The Global Enabling Trade Report / M. D. Hanouz, Thierry Geiger, Sean Doherty. – World Economic Forum. – 2014. – 353 с.

65. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

66. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>.

67. Головне управління статистики у Херсонській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua>.